

SAMRÅDSHANDLING KLINGA - BÄCKEBY, KULTURMILJÖ

Ostlänken och kulturmiljö

Ostlänken kommer att påverka kulturmiljön, det vill säga miljöer, karaktärer, strukturer och objekt som har fysiska och visuella värden för kulturmiljön. Järnvägen kan ha en direkt påverkan genom att fornlämningar, miljöer eller byggnader skadas eller förstörs. Den kan även ha en indirekt påverkan genom barriäreffekter, där järnvägen skär av viktiga samband eller gör strukturer svåra att uppfatta.

Förutsättningar längs delsträckan

Denna järnvägsplan börjar strax norr om Lövstad och går fram till Bäckebys vid kommungränsen mot Linköping. Den aktuella delen av Östgöta-slätten är mycket rik på fornlämningar som stensättningar, gravfält, stensträngssystem och skålgropar. De synliga fornlämningarna tillhör främst perioden yngre bronsålder till yngre järnålder. Utöver detta finns ett dolt kulturlandskap, huvudsakligen i form av överodlade gravar och boplatslämningar.

Sträckan som visas ovan berör två riksställen: Lövstad med byggnadsminnet Lövstad slott samt Göta kanal, landets främsta kanalmiljö, som anlades på 1800-talet. Riksställeområdena har speciella värden ur ett nationellt perspektiv. Längs sträckan finns också regionala kulturmiljöintressen samt ett flertal fornlämningar. Fornlämningarna finns framförallt i områdena kring Lövstad och Landsjö.

Lövstad

Lövstad slott är en monumental slottsanläggning från 1600-talet som omges av en engelsk park. Slottet är uppfört i mitten av 1600-talet och har

fortfarande mycket av den karaktären kvar tillsammans med något nyare 1700-talskaraktär. Den engelska parken är från tidigt 1800-tal. I området runt slottet finns även ett tiotal gravfält från järnåldern och en fornborg. Det har funnits en säteribyggnad från 1500-talet där nuvarande ekonomibyggnader ligger.

Vid trafikplatsen till E4 ligger Lövstad krog, som låg intill den landsväg som passerade över Lövstads mark. Lövstad krog uppfördes runt år 1700 och visar på det som var ett av säteriernas privilegier, att bedriva gästgiveriverksamhet. Krogen var i bruk fram till 1860-talet när den gjordes om till bostad. Den är ett tydligt spår av detta varit ett viktigt kommunikationsstråk under minst 400 år. Man ser Lövstad slott från E4 eftersom byggnadens torn sticker upp ovanför träden. I närområdet finns även Lillies station med en bevarad banvall.

Landsjö och Melby

Vid Landsjö finns en fin herrgårdsmiljö i ett landskap med mycket fornlämningar. Det finns två gravfält från järnåldern i området och de har troligen hört till Melby. På en höjd nära E4 finns en fornborg och i anslutning till denna finns spår av den medeltida Eke gård som avhystes när Landsjö säteri bildades 1634.

På en holme i Landsjön ligger ruinerna av en medeltida borg. De byggnader som finns vid Landsjö säteri idag är från 1700-talets mitt med en tillbyggnad från 1913. En allé mellan Melby och Landsjö säteri anlades i mitten av 1800-talet. Allén har på senare år förnygrats för att säkerställa att det kulturhistoriska värdet lever vidare.

I landskapet kan man läsa av de olika strukturerna och tidsåldrarna på ett tydligt sätt. De olika delarna med torp som hört till säteriet, fornlämningar, ekbevuxna hagmarker med mera bildar en värdefull helhet

Göta kanal

Göta kanal byggdes åren 1810-1832 och är landets främsta kanalmiljö. Kanalen är ett tydligt spår av en viktig transportled som färdigställdes strax innan järnvägen började byggas ut. Till miljön runt kanalen hör slussvaktarbostäder, alléer, hamnar, magasinsbyggnader med mera. Denna del av kanalen förbinder sjöarna Asplången och Roxen.

Påverkan och åtgärder

Utformning och placering av Ostlänken är den grundläggande skyddsåtgärden för kulturmiljö. Kulturmiljöer kan inte flyttas, byggas upp på nytt eller ersättas utan att autenticiteten och äktheten, och därmed det kulturhistoriska värdet påverkas. Järnvägens sträckning har därför anpassats för att minimera påverkan på kulturmiljön.

Anläggandet av järnvägen medför ytterligare en barriär i landskapet jämte E4. Med sin moderna karaktär medför anläggningen en påverkan på det historiska landskapet. För att minimera påverkan utformas järnvägen så att de grundläggande kulturhistoriska värdena finns kvar.

De värden som genom projekteringen inte går att undvika behöver undersökas och dokumenteras genom exempelvis arkeologiska undersökningar och antikvariska dokumentationer för att dess vetenskapliga värden inte ska gå förlorade.

Visuellt och audiellt kommer anläggningen att ge en negativ effekt på kulturmiljön. För att minska påverkan utformas bullerskyddsskärmar som inte bara dämpar ljudnivåerna utan också visuellt passar in i landskapet.

Tillfälliga arbetsytor, byggskedet

Under byggtiden krävs mer yta än vad som behövs för den färdiga järnvägen. Detta markeras på plankartorna som ytor med tillfällig nyttjanderätt. Det är ytor som behövs under byggtiden och som sedan återställs till tidigare markanvändning. Byggtiden varierar från plats till plats men är för hela delsträckan Klinta-Bäckeby cirka tre år. Ytorna behövs till exempel för kontor, personalbodar, uppställning av arbetsfordon samt för att tillfälligt kunna förvara bland annat teknisk utrustning. Ytorna används även som upplag för byggmaterial samt berg- och jordmassor.

I största möjliga mån ska fornlämningar och kulturhistoriskt intressanta miljöer undvikas, men där det inte kan ske så ska fornlämningar undersökas och dokumenteras enligt överenskommelse med länsstyrelsen. I de fall forn- och kulturlämningar ligger invid planområdet görs uppmärkning och vid behov skyddsstängsling för att undvika skador på dessa.

- Trafikplats Lövstad** – Söder om trafikplats Lövstad kommer en järnvägsbro att byggas över en enskild väg och det behövs yta för etablering. Vid Lillies station återställs banvallen efter byggskedet.
- Ekodukt vid Landsjö** – Vid Landsjö planeras byggnation av en ekodukt för att djur ska kunna passera Ostlänken. Utöver bergschakt krävs yta för etablering av till exempel kranuppställning och gjutning. Det finns väldigt många fornlämningar i området, och det går inte att undvika att påverka en del av dem. Arkeologiska undersökningar kommer att göras där fornlämningar påverkas, men lämningarna kan också skyddas från påverkan på olika sätt.
- Melby** – Vid Melby kommer en järnvägsbro att anläggas över en allé vilket kräver etableringsyta i anslutning till byggnationen. Omläggning sker av väg 795 en sträcka under byggtiden som sedan kommer att passera Ostlänken på bro. Allén mellan Melby och Landsjö kommer att påverkas och träd som tas ned kommer att ersättas av nya träd.
- Norr om Göta kanal** – Det behövs stora ytor på båda sidor av kanalen för att bygga järnvägsbron över Göta kanal. På den norra sidan vid Norsskogen finns en bergtäkt som kan användas för upplag av massor och masshantering. Ytor behövs även för etablering och arbetsbodar. Det är viktigt att undvika påverkan på riksställe kulturmiljö Göta kanal och de kulturhistoriskt värdefulla delarna.

Ostlänken och kulturmiljö

Ostlänken kommer att påverka kulturmiljön, det vill säga miljöer, karaktärer, strukturer och objekt som har fysiska och visuella värden för kulturmiljön. Järnvägen kan ha en direkt påverkan genom att fornlämningar, miljöer eller byggnader skadas eller förstörs. Den kan även ha en indirekt påverkan genom barriäreffekter, där järnvägen skär av viktiga samband eller gör strukturer svåra att uppfatta.

Förutsättningar längs delsträckan

Denna järnvägsplan börjar strax norr om Lövstad och går fram till Bäckeby vid kommungränsen mot Linköping. Den aktuella delen av Östgötaslätten är mycket rik på fornlämningar somstensättningar, gravfält, stensträngssystem och skålgropar.

Sträckan som visas ovan berör ett flertal kulturmiljövärden i form av bland annat boplatser, gravar och stensträngar vilka hänger ihop och bildar ett komplext fornlämningsystem. Ostlänkens sträckning genom landskapet mellan Klinta och Bäckeby passerar miljöer som har stora kulturhistoriska värden, vilka inte omfattas av formella skydd i lagstiftningen.

Området där järnvägen planeras domineras av åker- och betesmark och låg under vatten under äldre stenålder. Landhöjningen har gjort de högre liggande partierna lämpliga för bosättning från stenålder och framåt. De fornlämningar som är synliga ovan mark tillhör främst perioden yngre bronsålder till yngre järnålder. Utöver dessa finns ett omfattande dolt kulturlandskap, huvudsakligen i form av överodlade gravar och boplatsslämningar.

Under de senaste åren har flera arkeologiska utredningar utförts längs Ostlänkens sträckning. Söder om Göta kanal har dessa uppvisat en stor mängd fornlämningar, företrädesvis boplatser från stenålder. Detta har förändrat fornlämningsbilden i området och ett längre, mer omfattande tidsdjup har

påvisats. Arkeologiska utredningar och undersökningar pågår och sannolikt kommer denna bild att förstärkas ytterligare.

Skogskilen

I området kring Skogskilen har utredningar visat på en skyddsvärd miljö. Denna utgörs av skogsbundet tidigare utmarksområde innehållande kvarstående torpbebyggelse och rester efter äldre torp och tidigare kommunikationsnät.

Fornlämningsmiljö vid Bäckeby–Eggeby

De genomförda utredningarna har visat att området kring Bäckeby–Eggeby utgörs av en mycket rik fornlämningsmiljö med gravfält, gravar och stensträngssystem. Här finns även en medeltida bytomt. Området representerar ett förhistoriskt kulturlandskap från stenålder med tyngdpunkt i äldre järnålder och byar med medeltida belägg.

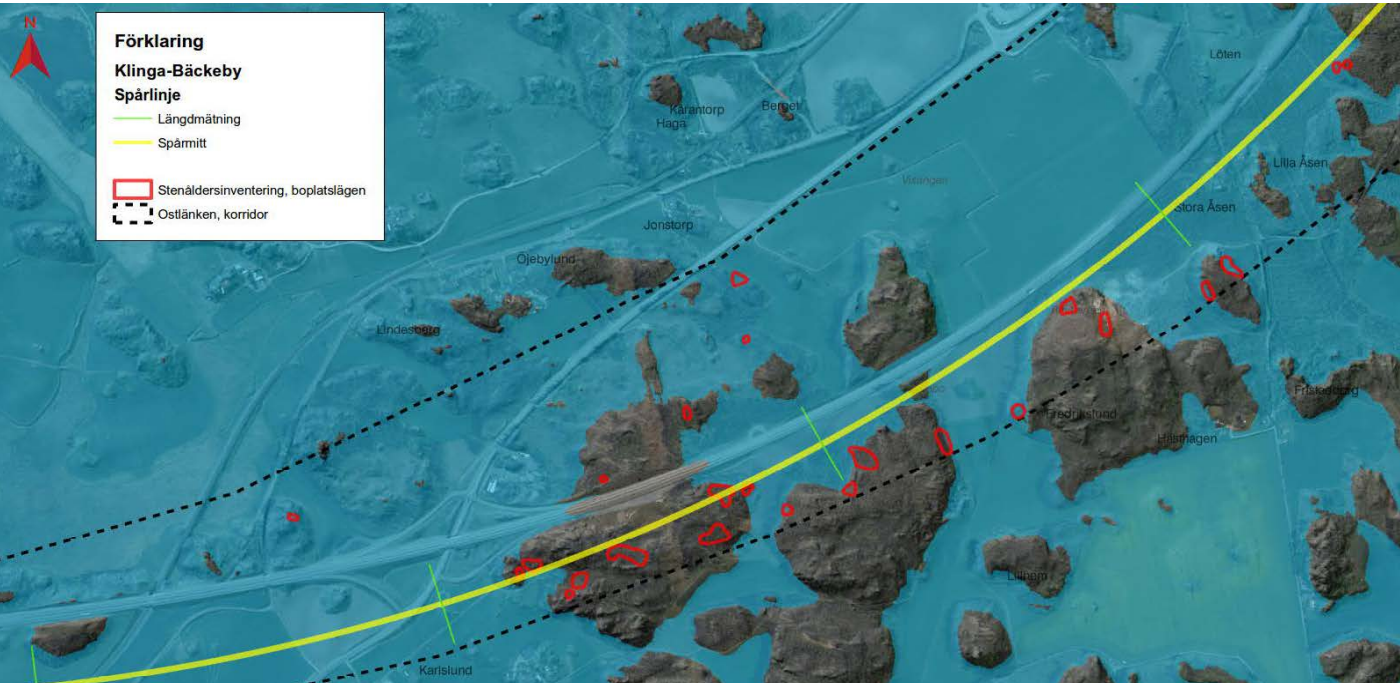
Påverkan och åtgärder

Utformning och placering av Ostlänken är den grundläggande skyddsåtgärden för kulturmiljö. Kulturmiljöer kan inte flyttas, byggas upp på nytt eller ersättas utan att autenticiteten och äktheten, och därmed det kulturhistoriska värdet påverkas. Järnvägens sträckning har därför anpassats för att minimera påverkan på kulturmiljön.

Anläggandet av järnvägen medför ytterligare en barriär i landskapet jämte E4. Med sin moderna karaktär medför anläggningen en påverkan på det historiska landskapet. För att minimera påverkan utformas järnvägen så att de grundläggande kulturhistoriska värdena finns kvar.

De värden som genom projekteringen inte går att undvika behöver undersökas och dokumenteras genom exempelvis arkeologiska undersökningar och antikvariska dokumentationer för att dess vetenskapliga värden inte ska gå förlorade.

Visuellt och audiellt kommer anläggningen att ge en negativ effekt på kulturmiljön. För att minska påverkan utformas bullskyddsskärmar som inte bara dämpar ljudnivåerna utan också visuellt passar in i landskapet.

Karta som visar havsnivån under stenåldern, då landskapet vid Trafikplats Norsholm var ett skärgårdslandskap. Röda markeringar visar var det inom Ostlänkens korridor finns indikationer på boplatslägen.

En malsten som hittats vid en av områdena som visas på kartan ovan. Stenen har troligen använts för att mala säd.

Tillfälliga arbetsytor, byggskedet

Under byggtiden krävs mer yta än vad som behövs för den färdiga järnvägen. Detta markeras på plankartorna som ytor med tillfällig nyttjanderätt. Det är ytor som behövs under byggtiden och som sedan återställs till tidigare markanvändning. Byggtiden varierar från plats till plats men är för hela delsträckan Klinta-Bäckeby är den cirka tre år. Ytorna behövs till exempel för kontor, personalbodar, uppställning av arbetsfordon samt för att tillfälligt kunna förvara bland annat teknisk utrustning. Ytorna används även som upplag för byggmaterial samt berg- och jordmassor.

I största möjliga mån ska fornlämningar och kulturhistoriskt intressanta miljöer undvikas, men där det inte kan ske så ska fornlämningar undersökas och dokumenteras enligt överenskommelse med länsstyrelsen. I de fall forn- och kulturlämningar ligger invid planområdet görs uppmärkning och vid behov skyddsstängsling för att undvika skador på dessa.

5 Söder om Göta kanal – Det behövs stora ytor på båda sidor av kanalen för att bygga bron och det planeras därför för en stor etableringsyta i anslutning till samtliga arbeten. På den södra sidan kommer en serviceväg och teknikgård anläggas. Det är viktigt att undvika påverkan på riksintresse kulturmiljö Göta kanal och de kulturhistoriskt värdefulla delarna.

6 Trafikplats Norsholm – Ostlänken byggs över den södra delen av trafikplatsen och en av avfartsramperna påverkas. Omläggning av väg 210 behövs en kort sträcka under tiden som bron byggs. Ytorna behöver begränsas med hänsyn till bland annat fornlämningar.

7 Eggebybäcken – För att kunna bygga bron över Eggebybäcken behöver bäcken ledas om i en kulvert under byggtiden. Bäckens ska, när bron är klar, ledas tillbaka i en meandrande fåra. Två portar, en på vardera sida om bäcken, kommer att anläggas. Under byggtiden behövs ytor för kranuppställning. Det är inte möjligt att undvika påverkan på fornlämningsmiljöer. Arkeologiska undersökningar kommer att göras där fornlämningar påverkas, men lämningarna kan också skyddas från påverkan på olika sätt.